

Malmö som stad, upplevelse och varumärke

En diskursanalys av en postindustriell stads framtidsvisioner

Erik Jönsson
Jens Malmqvist

Abstract

This is a discourse analysis concerning the visions for Malmö's future. Three concepts are studied to see which meaning these are given in the Malmö context. The studied concepts are – development (utveckling), industry (näringsliv) and citizen (befolkning).

The meanings of these concepts are studied against a backdrop of theories of inclusion/exclusion in general and inclusion/exclusion in the city more specific. Michael Foucault's notion of a discourse which stigmatizes those not following a behaviour which is defined as being right and normal is central to this. Central is also theories about the post-industrial city and its form and function.

The discourse has given Malmö an identity today which focuses largely on the image and reputation of the city. Malmö's role as a post-industrial city focusing on events and service industry is studied here. This heavily emphasizes the importance of corporations in the future development of the city. Tied to this development is a definition of which roles the citizens of Malmö should take. The citizens shall according to the discourse be resources either to the image or the corporations of Malmö. Those who cannot fulfil these roles are in a way excluded from the discourses definition of appropriate behaviour.

Keywords: Malmö, discourse, entrepreneurialism, vision, stigmatization

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och Problemformulering	1
1.2	Material och avgränsningar	2
1.3	Metod.....	2
2	Bakgrund – Svensk stadsplanering efter 1945	4
2.1	Perioden 1945-1980.....	4
2.2	Perioden efter 1980.....	6
3	Påverkan, visioner och målstyrning	8
4	Teori - Stigmatisering och exkludering.....	10
4.1	Inkludering och exkludering i stadens processer.....	10
4.1.1	Urban regeneration och dess fokus.....	11
4.1.2	Stadsidentitet, entreprenörialism och en kreativ klass.....	13
5	Analys - Stadsplaneringsdiskursen i Malmö	17
5.1	Begreppet utveckling i Malmö	17
5.1.1	Dagens Malmö och dess utveckling	17
5.1.2	Malmös framtida utveckling.....	18
5.2	Malmös framtida näringsliv.....	21
5.3	Diskursens syn på Malmös invånare	23
6	Slutsatser och slutdiskussion.....	27
7	Referenser	29
7.1	Muntliga referenser.....	31

1 Inledning

Ingen äger varumärket Malmö. Vi måste vårda det tillsammans. Massor av positivt kan raseras av en negativ sak. Här har vi alla ett gemensamt ansvar, alla vi som agerar stort och smått med Malmö som bas. Ju bättre varumärket Malmö kittlar i magen desto starkare och lättare är det att verka i Malmö för oss och för er. Det är det som gör att vi måste se på varumärket med stor respekt, som ett litet barn vi tillsammans bär. Varumärket Malmö kan vi bara vårda tillsammans. (Mikael Stamma i Malmö 2004a:6)

Malmö presenterar sig idag i stor utsträckning som en upplevelse eller ett varumärke. Med skiftet till en postindustriell stad följer att staden gör andra prioriteringar och använder nya strategier för att säkra sin och sina invånares framtid. När tillverkningsindustrin inte längre är viktigaste sektor måste nya inkomstkällor sökas (Harvey 1989). Här uppstår nya mönster av inkludering och exkludering i staden. De grupper som tidigare var viktigast för stadens överlevnad är inte nödvändigtvis de samma som de grupper staden nu vill sätta främst.

Hur hårt olika städer drabbades av avindustrialiseringen varierade stort mellan olika industrier och mellan olika urbana ekonomier (Hall 2001:44). Malmö förlorade under avindustrialiseringsperioden mer i sysselsättning och inkomster än Sverige som helhet. Industrin i Malmö hade haft en tonvikt på lågteknologisk produktion och försvagades här drastiskt. Det är därför, enligt Översiktsplanen för år 2000, inte längre relevant att tala om Malmö som en industristad (Malmö 2000:18) Diskursen handlar därför om ett sökande för en ny identitet för Malmö.

Stadsplaneringsvisioner innehåller en bild av hur kommunala aktörer rent fysiskt vill se staden utvecklas - var nya områden ska placeras i omgivningen, hur motorvägsinfarter ska läggas, vilken typ av bebyggelse som ska uppföras var osv. Samtidigt innehåller stadsplaneringsvisioner även hur stadens näringsliv etc. i framtiden ska se ut. Slutligen innehåller stadsplaneringsvisionerna även – indirekt eller direkt – en bild av vilka invånare och vilken utveckling som är stadens framtid. Just den identitet för Malmö som skapas i stadsplaneringsvisionerna och det fokus på vissa grupper som följer gör studiet intressant.

1.1 Syfte och Problemformulering

Syftet med denna uppsats är att se hur mönster av inkludering respektive exkludering kan ses redan i Malmö kommuns framtidsvisioner.

Uppsatsen ska i praktiken besvara tre frågor. Huvudfrågan är ”Vilka visioner är framträdande i stadsplaneringsdiskursen i Malmö kommun?”. Som definition av visioner används Malmö stads egen definition – en av de flesta accepterad bild av en önskvärd utveckling (Malmö 2004f:5) Även två bifrågor har formulerats; ”Vilka ämnesområden definierar diskursen som de väsentliga i stadens utveckling?” och ”Vilka grupper inkluderas respektive exkluderas i stadsplaneringens framtidsvisioner?”. Viktigt att poängtera här är att studiet av visioner inte innebär några antagandet om hur Malmös framtid verkligen kommer att se ut. Något sådant skulle bara kunna bli tomma spekulationer. Det visionerna däremot säger någonting om är hur Malmö kommun idag ser på sin stads identitet och vilken identitet de vill skapa för framtiden, vilket är någonting helt annat.

1.2 Material och avgränsningar

Det material som används i uppsatsen är dels Malmös översiktsplaner; för en överskådlig blick över Malmös utveckling. Endast Översiktsplaner skulle dock aldrig kunna besvara vår frågeställning. Därför används som material även andra dokument som berör Malmös stadsplaneringsvisioner. Dessa dokument fördjupar vilka utmaningar och önskad utveckling Malmö kommun ser för olika ämnesområden. Här är bl.a. Malmös marknadsplaner och de dokument, av Malmö stad så kallade dialog-pm, med visioner för ämnesområden som kompletterar planerna viktiga. Tidsmässigt begränsas materialet till perioden sedan den senaste Översiktsplanen, dvs. från år 2000 och framåt.

Materialet representerar just den dominerande diskursen inom Malmös stadsplanering och behöver inte nödvändigtvis överensstämma på alla punkter med en nationell eller internationell stadsplaneringsdiskurs. Inte heller fångar materialet upp någon motdiskurs. Med utgångspunkt från dels den starka offentliga styrningen i Svensk stadsplaneringstradition i allmänhet och i synnerhet kommunernas starka ställning i stadsplanering sedan 1987 års bygglag (se Granberg 2004:113) är dock även en analys av endast den kommunala diskursen intressant.

1.3 Metod

Den metod som används i denna uppsats är en diskursanalys, främst inspirerad av Norman Fairclough. Tre begrepp – utveckling, näringsliv och befolkning – studeras för att närmare se vilken betydelse och värden dessa begrepp ges i diskursen. De tre begreppen är centrala för de teorier som studiet av staden

Malmö vilar på. De två första begreppen – utveckling och näringsliv – kan här kopplas till de teorier om entreprenörialistiska strategier som David Harvey ursprungligen lanserat. Harvey såg entreprenörialismens orsaker i skiftet från industristad till postindustriell stad. Detta var själva grunden till entreprenörialismens framväxt (Harvey 1989:5). Näringsliv kan sedan sägas vara den entreprenörialistiska stadens fokus. Stadens uppgift är att skapa ett gott företagsklimat som kan locka till sig investeringar och nyetableringar (Harvey 1989:11). Det tredje begreppet slutligen – befolkning – går självklart även det att se i Harveys teorier, men är än mer tydligt i Richard Floridas (2002) kreativa klass. En entreprenörialistisk strategi går in på att direkt locka till sig företag. Floridas resonemang går här snarare in på att staden ska locka till sig företag och skapa ekonomisk tillväxt genom att locka till sig rätt sorts människor. I just fallet medborgare har vi valt att även ta med synonymer så som invånare, befolkning etc. Detta beror på att vi skulle ha förlorat en stor del av beskrivningen av Malmöbor i diskursen om vi hållit fast vid endast en av synonymerna. Att på detta sätt även räkna in synonymer fungerar inte alltid, men i denna uppsats är fördelarna med metoden fler än nackdelarna. De teorier som ligger till grund för de begrepp som valts ut som nyckelord i studiet av Malmö kommer utvecklas betydligt djupare i kapitel 4.1. I kapitel 5 undersöks sedan själva begreppen.

De begrepp som tas upp som nyckelord är begrepp som i sig själv inte har något innehåll, de säger ingenting i sig själv. Utveckling kan i praktiken vara vad som helst. På så sätt påminner begreppen om det Laclau och Mouffe benämner som flytande signifikanter – element inom diskursen som är öppna för olika betydelser (Bergström & Boréus 2005:316) Laclau och Mouffe är dock fokuserade på värdekonflikter i diskursen, vilket inte är vad som här kommer studeras. Det metoden avser göra är att just se vilken betydelse diskursen ger utveckling, näringsliv och befolkning. I skenet av skiftet från industriell till postindustriell stad, hur kan vi studera Malmös framtidsvisioner? Genom att rent konkret se vilka åtgärder, vilka grupper och vilka värden som associeras med de olika begreppen kan vi tydligt se Malmös framtidsvisioner och identitet. På så sätt kan de frågeställningar som inledningsvis formulerats besvaras.

Critical discourse analysis sees discourse – the use of language in speech and writing – as a form of 'social practice'. Describing discourse as a social practice implies a dialectical relationship between a particular discursive event and the situation, institution and social structure that frame it: the discursive event is shaped by the, but it also shapes them... Discourse is socially constitutive as well as socially shaped: it constitutes situations, objects and knowledge, and the social identities between people and groups of people. It is constituting in the sense both in the sense that it helps sustain and reproduce the social status quo, and in the sense that it contributes to transforming it (Fairclough & Wodak 1997:258)

Den diskurs som undersöks är avhängig en specifik situation – Malmös avindustrialisering. Men diskursen bestämmer också reaktioner på denna situation.

2 Bakgrund – Svensk stadsplanering efter 1945

Syftet med detta kapitel är att i viss mån sätta in de processer vi sedan eftersöker i Malmö i ett perspektiv. Här förklaras de lagar, trender och förändringar som spelat en stor roll för den situation uppsatsen sedan berör. Den diskurs som sedan analyseras står inte på egna ben. Dels påverkas diskursen av andra nationella och internationella planeringsdiskurser. Den påverkas av interdiskursiva beroendeförhållanden (Bergström & Boréus 2005:313). Dels påverkas diskursen av externt bestämda beroendeförhållanden, vilka utgörs av ekonomiska och sociala förhållanden i vidare mening (Bergström & Boréus 2005:314)

2.1 Perioden 1945-1980

För att kunna förklara samhällsplaneringen och stadsplaneringen bör man med fördel se till den rådande politiska strukturen/makten. Detta gäller inte endast på det nationella planet utan även internationellt. Då berlinmuren föll och Sovjetunionen splittrades kom detta att symbolisera realsocialismens fall (Khakee & Elander 219). Detta kan även ses som en symbol för det socialistiska planeringssättets, med effektivitet och storskalighet som typiska tankegångar, nederlag.

Efterkrigstiden speglades av en optimistisk anda som berodde på den ekonomisk tillväxt som följde efter andra världskriget. Denna anda smittade även av sig på styrningsambitionen och samhällsplaneringen. Åren efter andra världskriget kom planeringen att beröra allt fler områden vilket i stort sett krävde att man var tvungen att genomföra reformer, som berör planeringen. 1947 antogs en bygglag och en ny byggnadsstadga vilka såg till att man införde det kommunala planmonopolet. Detta innebar att man från statligt håll i viss mån släppte planeringsansvaret och lät kommunerna själva ta över huvudansvaret för markanvändningen samt den fysiska planeringen. Detta ledde i sin tur till att de kommunala aktörerna fick en starkare ställning gentemot de lokala markägarna. De generalplaner som kommunerna sedan antog behövde dock fortfarande godkännas från statligt håll (Granberg 2004)

Utveckling under efterkrigstidens första decennier kan starkt kopplas ihop med den socialdemokratiska rörelsen som både innan och efter Andra

Världskriget hade ambitionen att bygga upp ett starkt välfärdsamhälle. Socialdemokratins planerande byggde tydligt på rationalistiska planeringsmodellen, som är starkt sammankopplad med funktionalismen. Funktionalismen som egentligen stod för objektivitet, exakthet och mätbarhet i teorin hade här även en annan sida som tog upp samhällets sociala problem (Granberg 2004:108).

”På så sätt kunde funktionalismen göra anspråk på att ha etablerat en ny professionell nivå, nämligen stadsplanering på objektiva, vetenskapliga grunder. Det funktionalistiska stadsbyggandet kunde således hämta sin legitimitet från två håll: det kunde göra anspråk på att vara objektivt, vetenskapligt och på samma gång politiskt >>progressivt<<. Det var en oslagbar kombination.” (Rådberg 1997:18)

Det är under denna era som initiativet till miljonprogrammet växer fram. Den svenska bostadspolitiken gick i stort sätt ut på att skapa hög bostadsstandard, låga hyror och se till att det fanns bostäder åt alla.(Granberg 2004:108) Under 1960-talet representerade miljonprojektet en sorts framstegstanke för byggandet. I slutet av 1940-talet hade endast 10 % av Malmös lägenheter haft varmvatten. Samtidigt var staden överlag trångbodd (Ristilammi 1994:51) Med miljonprojektet skulle städerna moderniseras.

Miljonprogrammet bör ses som ett resultat av sin tid. Tanken bakom växte fram under efterkrigstiden för att genomföras mellan åren 1965-1974. Under denna period producerades just nära en miljon lägenheter. Tanken var att skapa ”trevliga” lägenheter i hög kvalitet utanför den nedgångna staden men med bra kommunikationer till arbetsplatser och shoppingcentras.

Miljonprojekten är starkt kopplade till den politiska strömning som rådde under perioden. Sverige dominerades av socialdemokratien och man såg en kraftig befolkningsökning i landet både genom ökade barnafödslar samt en stor arbetskraftsinvandring. Det är mot denna bakgrund projektet sågs som en bra lösning i sann ansvarstagande känsla som den svenska bostadspolitiken under denna period stod för.

”Den tekniska kvaliteten var hög men genom den offensiva satsningen på boendets ”hårdvara”, byggnader, hamnade i viss mån boendets ”mjukvara”, människorna, i bakvattnet och effekterna av detta drev fram krav på förbättringar i bostadsområdenas sociala miljö”(Granberg 2004:107)

Idag har miljonprogrammet förvandlats från en god tanke med högkvalitativa bostäder till symbolen för den segregerade staden.

I början av 1970-talet höjdes röster om att man var tvungen till att se till bostadsområdenas utformning och boendeförhållanden då man såg till de sociala problemen som fanns i samhället. Detta ledde till, vilket även tidigare hade påpekats, att man ville få in socialtjänsten i planeringsarbetet för att lyckas eliminera de sociala problemen som uppstod/kunde uppstå. (Granberg 2004:109)

2.2 Perioden efter 1980

Under 80-talet förändrades det politiska klimatet i världen. Från 60- och 70-talets vänstervåg växte sig nu liberalismen starkare och detta förändrade även synen på planeringen. Från att ha sett planeringens syfte att stärka välfärden och skapa många och billiga bostäder kom nu motreaktionen på detta. Samtidigt med bl.a. sovjetsystemets kris, vilket senare ledde till att Sovjetunionen helt upplöstes, blev kritiken mot den svenska modellen starkare. Den svenska modellen hade tidigare varit att gå någon slags medelväg mellan marknadsekonomi och planekonomi (Granberg 2004).

Samtidigt avindustrialiserades många av de forna industri- och hamnstäderna från 1970-talet och framåt. Både stadens funktion och landskap har förändrats. 1965 sysselsatte tillverkningsindustrin i Malmö drygt 40 % av arbetskraften. Till år 2000 hade denna sektor mer än halverats. Nu sysselsätts mindre än 20 % av Malmös befolkning inom tillverkningsindustri (Malmö 2003). Ett tydligt inslag i de senaste decenniernas stadsplanering är att före detta hamnområdena utnyttjats som plats för ett attraktivt nybyggande. I Londons Docklands, i Helsingborgs H99-område, Västerås Östra Hamnen, på södra Manhattan och i Malmös Västra Hamnen har just tidigare hamn och industriområden byggts om till bostäder. Granberg talar om situationen i Västerås som att den förändrade funktionen – hamnens nedläggning – har möjliggjort exploateringen av platsen som bostäder (Granberg 2004:178)

1987 kom en ny Plan och Bygglag som ersatte den tidigare från 1947. Den nya lagen och synen på den kan beskrivas så som skrevs på ledarsidan i tidningen PLAN:

Kommunerna har länge hävdats sin självständighet. De skall själva bestämma i frågor som rör markanvändning och bebyggelsemiljöer. En statlig överprövning är förmyndaraktig ...Nu öppnas grinden. Genom PBL har dessa strävanden burit frukt. Kommuner har blivit myndigförklarade. De har rätt att själva fatta beslut om sina egna angelägenheter. (PLAN 1987:107)

Den nya lagen gav kommunala aktörerna ännu mer kontroll och styrning av det egna territoriet. Lagen krävde även större krav på kommunerna i fråga om medborgardeltagande och miljöaspekter. Denna nya lagen krävde att samtliga kommuner skulle upprätta en översiktsplan som innefattade hela kommunens territorium. Till skillnad mot innan kunde denna översiktsplan genomföras utan godkännande från statliga myndigheter vilket var resultatet av en ännu mer decentraliserad politik. Den decentraliserade politiken i fråga om planering var ett incitament för att få medborgarna mer aktiva i planeringen och att dessa istället för statliga verk skulle agera som kontrollmakt. (Granberg 2004:113).

Den nya lagen innebar även samråd där även lokala näringsidkare har möjlighet att vara med och framföra sina åsikter om hur planeringen borde genomföras. Med detta som bakgrund har planeringen under 1980 och 90-talet

ändrade fokus från långsiktigt funktionellt bostadstänkande till att fokusera på att skapa rätt förutsättningar för lokal utveckling samt tillväxt. Detta har tagit sig uttryck i form av industribyar, innerstadsgallerior samt exklusiva lägenheter.(Granberg 2004:118) Allt för att kommun skall locka till sig den ”attraktiva” befolkningen av välutbildade unga medelklassmänniskor. Här kan man göra klara kopplingar mellan situationen för städerna och entreprenörialismen, något som förklarar djupare under kapitel 4.1.2.

3 Påverkan, visioner och målstyrning

Denna uppsats behandlar inte stadsplaneringsprocesser som sådana utan snarare de resultat Malmö kommun vill se. Men det kan ändå vara på sin plats att kortfattat motivera hur visioner kan påverka. De dokument som studeras i uppsatsen – visioner, översiktsplaner, Malmös framtidsskildringar etc. – är ytterst abstrakta texter som i många fall endast i liten utsträckning ligger som direkt underlag för några beslut. Vissa av texterna berör planer som endast i stora drag säger någonting om vad som planeras på en specifik plats. På andra håll i planerna finns detaljer utritade som endast på mycket lång sikt kan komma att realiseras. Som exempel på det senare i Malmö kan kortfattat nämnas hur det på Översiktsplanen från år 2000 (Malmö 2000) finns en järnvägsstation utritad vid Öresundsbrons fäste, norr om Bunkeflostrand. Denna järnvägsstation finns inga planer på att förverkliga under de närmaste decennierna (Öhreberg 051121). Det vi kort sagt vill visa inledningsvis här är på vilket sätt man kan påstå att visionerna spelar en roll för den faktiska planeringen.

Att påstå att de texter som studeras inte ligger direkt till grund för beslut betyder inte att de är irrelevanta för framtida beslut. Abstrakta visioners betydelse för hur kommunala politiker sedan agerar har visats av Mikael Granberg utifrån exemplet Västerås. Visionen Mälarstaden lanserades i staden 1998. Framtidens Västerås utmålades i denna vision som en välmående stad med lyckliga invånare vänd mot Mälaren. Här har vi en ytterst abstrakt bild av framtidens Västerås. Västerås vänds mot vattnet – i kontrast mot en tidigare vändning mot industrierna i Bergslagen – i ett försök att hävda sig i interkommunal konkurrens, som en näringspolitisk utvecklingsagenda (Granberg 2004:158f). Men den abstrakta visionen om Mälarstaden har sedan styrt stadsplaneringsutvecklingen i Västerås utan att i egentlig mening haft några styrinstrument. Visionen skapade en identitet för framtidens Västerås (Granberg 2004:200)

Vissa paralleller kan göra mellan visioner och målstyrning. Målstyrning är ett sätt för kommunala aktörer att styra genom att ange mål och ramar för beslut som sedan genomförs av tjänstemän (Modin 2002:103f). En skillnad existerar dock i att målstyrningen visserligen delegerar ansvar till tjänstemän. Men målstyrning är fortfarande ett styrinstrument i sig, till skillnad från visioner.

Visionen blir till stadsbyggnadsidé, men en vision är en vision och inte ett politiskt beslut som pekar ut konkreta åtgärder för att nå ett mål. En vision kräver inte en stark koppling till den samtida verkligheten. En vision syftar till att forma utvecklingen och i viss mån frigöra tanken från samtida uppfattningar om verkligheten (Granberg 2004:178)

Visioner handlar om hur diskursen definierar en identitet. Enligt Bergström och Boréus har diskursiv makt vissa likheter med det Steven Lukes beskriver som maktens tredje dimension (Bergström & Boréus 2005:328).

Den första dimensionen hos Lukes är makten att faktiskt utföra en handling och den andra dimensionen är makten över dagordningen. Den form av makt som Lukes lägger tyngdpunkten på – det som enligt Lukes är det radikala i hans bok *Power: A Radical View* – är maktens tredje dimension. *Power is at its most effective when least observable (Lukes 2005:1)*. Denna maktens tredje dimension rör ett maktutövande som i skillnad mot den första och andra dimensionen inte nödvändigtvis betyder att man kan identifiera varken en öppen eller latent konflikt. Vad det här rör sig om är makten över tanken.

To put the matter sharply, A may exercise power over B by getting him to do what he does not want to do, but he also exercise power over him by influencing, shaping or determining his very wants. Indeed is not the supreme exercise of power to get another or others to have the desires you want them to have – that is, to secure their compliance by controlling their thoughts and desires (Lukes 2005:27)

Inom diskursanalys arbetar man dock med ett på många sätt annorlunda maktbegrepp än Lukes tredje dimension. Maktbegreppet så som det ovan uttryckts har konsekvent rört aktörers makt över andra aktörer. I Foucaults maktbegrepp ligger att makten består av skiftande nätverk och allianser. I Foucaults behandling av maktrelationer ligger ett försök att vända fokuseringen bort från ett ”sovereign and mechanical conception of power” Makt kan därför inte ses endast i uttryck som att ”A har makt över B osv.” (Clegg 1989:154,158). Här kan den maktbärande enheten snarare än någon eller några specifika aktörer sägas vara diskursen i sig.

Ur utgångspunkten att även mer abstrakta visioner spelar roll för planeringen blir vilka grupper som inkluderas respektive exkluderas ur stadsplaneringsvisionen av mycket stort intresse. Dokumenten ingår – vilket Granbergs Västeråsexempel delvis visar - i en diskurs som har makten att skapa en identitet för staden.

4 Teori - Stigmatisering och exkludering

Ett av de viktigaste ämnesområden som Michael Foucault tar upp i sina texter är sexualitetens historia. Här använder sig Foucault av begreppet biomakt. Vad Foucault rent konkret visar på är hur det från 1800-talet och framåt funnits ett samtal och skrifter fokuserade på sex. Effekten av denna diskurs har varit skapandet av en diskursiv sfär rörande vad som är och vad som inte är normalt. Diskursen definierade vad som var möjligt att säga, göra och vara för individer (Clegg 1989:155). För Foucault handlar diskursens makt just om att definiera vad som är rätt och riktigt.

There can be no possible exercise of power without a certain economy of discourses of truth which operates through and on the basis of this association. We are subjected to the production of truth through power and we cannot exercise power except through the production of truth (Foucault 2006:541)

Sanningsproduktionen och skapandet av normen kan även sägas vara intimt förknippad med en stigmatisering av de individer och grupper som exkluderats ur normen. På så sätt är stigmatisering och exkludering från normen i praktiken samma sak.

Den samhälleliga konsensus som Foucault finner i diskursen skapar både en normalitet och en stigmatisering. Maktutövandet skapar en – för diskursen - legitim ordning genom att stigmatisera de som står utanför samhällets normer och därför betraktas som avvikande (de los Reyes och Mulinari 2005:43). Genom en exkludering från normaliteten skapas i diskursen en stigmatisering av avvikande grupper och individer. Dessa förhållanden rör inte bara den av Foucault beskrivna diskursen om sexualitet. Inkludering och exkludering definieras i alla diskurser.

4.1 Inkludering och exkludering i stadens processer

Här nedan diskuteras några av de processer som kännetecknar dagens stadsplanering och deras effekter vad gäller inkludering/exkludering. De mönster som söks i Malmö sträcker sig inte bara utanför den egna omgivningen, utan kan sägas vara globala fenomen. Viktigt är dock att poängtera att detta inte innebär att de nedan beskrivna processerna ser likadana ut överallt.

4.1.1 Urban regeneration och dess fokus

Urban regeneration är en process där städernas ofta slitna innerstäder upprustas för att ge staden större dragningskraft. Den kanske mest kända aspekten av urban regeneration är gentrifiering, vilket idag enligt t.ex. Neil Smith (2002) är en del av många städers strategier. Gentrifiering kan i ytterst enkla ordalag beskrivas som att en rikare befolkning flyttar in i ett fattigare nedgången område. Fenomenet observerades först av Ruth Glass i Londonområdet Islington och beskrivs inledningsvis bäst av författaren själv

One by one, many of the working-class quarters of London have been invaded by the middle classes – upper and lower. Shabby, modest mews and cottages – two rooms up and two down – have been taken over when their leases have expired, and have become elegant, expensive residences. Larger Victorian houses, downgraded in an earlier or recent period – which we used as lodging houses or were otherwise in multiple occupation – have been upgraded once again... Once this process of “gentrification” starts in a district it goes on rapidly until all or most of the original working-class occupiers are displaced and the whole social character of the district is changed (Glass 1964:XVIII).

Inneboende redan i Ruth Glass definiering av gentrifiering är en fokus på ett bortträngande av den tidigare arbetarklassbefolkningen. På så sätt finns exkluderingen inskriven redan från allra första början i fenomenet gentrifiering. Glass observerade 1964 gentrifiering just *eftersom* det sågs som en process där grupper av en lokal arbetarklass exkluderades. Den klassbaserade koloniseringen av billigare områden är också en av få faktorer som gentrifieringsforskare enas om (Atkinson 2003:2343). Utöver något av ett konsensus att gentrifieringen innebär ett undanträngande av en tidigare befolkning har frågan om vilka grupper som är aktiva, hur processer går till, om gentrifieringen innebär positiva eller negativa aspekter för staden etc. varit öppen.

Gentrification is also a politically loaded term, making dispassionate debate and analysis difficult. Whether indeed gentrification represents a problem at all has been hotly debated between those seeking to boost city fortunes and those aiming to sustain city neighbourhoods (Atkinson 2003: 2344)

I mycket av den forskning som fokuserar på gentrifierarna själva är staden närvarande som en frigörande plats (Lees 2000:393). För t.ex. Caulfield skapar gentrifieringen tolerans. *Gays may be lawyers or paperhangers, professors may live in shabby bungalows or upmarket town homes, feminists may or may not have children* (Caulfield1989:618). Fokuseringen på staden som en frigörande plats leder även in på frågan om vilka som inkluderas i dessa processer Om nu någon trängs ut ur områden måste deras plats tas över av någon annan.

Vissa forskare menar att kvinnor i och med gentrifieringen kunnat inta en mer framträdande plats i staden. Gentrifiering kan i vissa fall skapa gator och områden som kan ses som säkrare än innan. I Manchester har gayscenen enligt Domosh och Seager skapat områden som i stort är säkra för kvinnor, bland annat eftersom homosexuellt uteliv inte bär med sig ”an undertoner of heterosexual predation that forms so much a part of straight nightclubs and bars” (Domosh & Seager 2001:102) Här marknadsför författarna en bild av gentrifieringen som fokuserar betydligt mindre på undanträngningen av arbetarklassen och desto mer på den ökade möjligheten för kvinnor att delta i staden. En grups exkludering är en annan grups inkludering. Inom ramen för gentrifiering har homosexuella män och kvinnor på många håll varit aktivt med och omskapat det offentliga rummet (Lees 2000:395) Rothenberg har beskrivit hur den gentrifierade stadsdelen Park Slope i Brooklyn, New York fungerat som ”*a respite from an incessantly heterosexist society, and enables them [homosexual women] to be themselves and to meet other women as friends or potential lovers*” (Rothenberg 1995:179). Samtidigt måste man här komma ihåg ett intersektionellt perspektiv. Kön och sexualitet är inte självklara plattformar utan har även de en klassaspekt, och vice versa (de los Reyes & Mulinari 2005)

Bland de författare som fokuserat på undanträngning i urbana regenerationsprocesser råder en mer dystopisk bild. Här är fokuseringen lagd på exklusion istället för på vissa grupperns ökade frihet i de regenererade stadsdelarna. Neil Smith har beskrivit gentrifiering som ett uttryck för revanschistisk stad. I New York beskriver Neil Smith hur den sociala kontrollen ökat drastiskt, t.ex. genom att polisen blivit allt hårdare. Detta har varit resultatet av borgmästare Giulianis nolltoleranstaktik, men kan lika mycket ses som en del av ett större skifte inom urban administration, från liberalismen som dominerade mycket av 1900-talet till dagens revanschistiska stad (Smith 2002:428f). När medelklassen ska återta staden krävs en ofta mer eller mindre våldsamt exkludering av oönskade invånare. Den revanschistiska staden innebär just att administrationen tar i med hårdhandskarna för att få in medelklassen i innerstaden.

Samtidigt sträcker sig fenomenet längre både vad gäller att erbjuda en trygg innerstad genom nolltolerans och längre geografiskt än endast en exkludering av oönskade New York-bor. Uppkomsten av den revanschistiska staden var inte bara ett New York-fenomen. Den kan ses i kampanjer mot husockupanter i 1980-talets Amsterdam eller i polisens räder mot hemlösas läger i Paris. New Yorks nolltoleranstaktik har enligt Smith spridits över hela världen (Smith 2002:442).

Smiths tankar anknyter inte bara till frågan om den exkludering av vissa grupper som följer med gentrifieringsprocessen. I New York sågs den revanschistiska staden i *borgmästare* Giulianis nolltolerans. I Paris attackerade *polisen* hemlösas läger. Här handlar det inte bara om en process där vissa grupper bereds större plats och frihet på andras bekostnad. Det handlar om en sådan process där staten – nationellt eller lokalt – spelar en aktiv roll.

Gentrifieringen är en global process, men den är också en relativt heterogen process. Samma grupper behöver nödvändigtvis inte vara de som inkluderas respektive exkluderas i alla gentrifierade områden.

It does suggest that we might expect to find rather different processes at work in different places. I would therefore expect to find a rather different kind of gentrification process taking place in Docklands for example, which is based less around trying to recreate some sense of communality achieved at university in the context of counter-cultural politics... it is suggestive that place, or more accurately that people's perception of place matters a lot (Butler 1997:162)

För att återknyta till Neil Smiths teorier har dock staten generellt en stark roll i denna process. I Danmark har staten sedan 1997 haft urban regeneration som policy med ett eget nationellt sekretariat för urban regeneration, och i Berlin har administration betecknat hela perioden efter 1991 som en period av urban regeneration (Smith 2002:443). Kanske tydligast är statens roll i urban regeneration i Storbritannien. I den Brittiska regeringens Urban Task Forces rapport "Towards an urban renaissance" presenteras en urban renässans som binder samman en urban regenerationsstrategi med gentrifiering och miljötänkande. Urban Task Force presenterar en vision där gentrifiering är mallen för ett civiliserat stadsliv (Lees 2000:391). Vad New Labour kan sägas göra är ett försök att tvätta bort exkluderingen från gentrifieringsprocessen. Undanträngandet av en fattigare arbetarklassbefolkning, är tydlig i Glass version av gentrifiering. Men denna aspekt är flitigt dold i den brittiska Labourregeringens retorik (Smith 2002:440). Istället talas om den neutralare termen social balans.

"Social balance" sounds like a good thing – who could be against social balance? – until one examines the neighbourhoods targeted for "regeneration," whereupon it becomes clear that the strategy involves a major colonization by the middle and upper-middle classes. To the politician, planner or economist, social balance in London's Brixton means bringing "back" more of the white middle classes. Advocates of "social balance" rarely, if ever, advocate that white neighbourhoods should be balanced by equal numbers of people of African, Caribbean or Asian descent" (Smith 2002:445).

4.1.2 Stadsidentitet, entreprenörialism och en kreativ klass

Att återta staden innebär enligt Neil Smith så mycket mer än att bara erbjuda gentrifierade bostäder. Dessa nya återtagna landskap integrerar bostäder med shopping, restauranger, kulturanläggningar, öppna ytor, arbetstillfällen – helt nya komplex för rekreation, konsumtion, produktion och nöje; utöver bostäder (Smith 2002:443). Likheterna är här slående med hur David Harvey för snart tjugo år sedan pekade på hur stadens funktion försköts från produktion till konsumtion och de förändringar skiftet burit med sig.

They [urban planners] increasingly focus on the quality of life. Gentrification, cultural innovation, and physical up-grading of the urban environment (including the turn to post-

modernist styles of architecture and urban design), consumer attractions (sport stadia, convention and shopping centres, marinas, exotic eating places) and entertainment (the organisation of urban spectacles on a temporary or permanent basis), have all become much more prominent facets of strategies for urban regeneration. Above all, the city has to appear as an innovative, exciting, creative and safe place to live or to visit, to play and consume in (Harvey 1989:9).

Med entreprenörialism menas att de lokala myndigheterna skapar förutsättningar för företag att lokalisera sig i området. Till skillnad mot innan då de lokala myndigheterna haft som främsta uppgift att säkerställa vård, skola och omsorg kan man idag se en förskjutning i arbetsuppgifter mot att skapa ”rätt” förutsättningar för näringslivet. Medan gentrifiering som fenomen observerades redan 1964 i London är entreprenörialism, city branding och tal om betydelsen av den kreativa klassen alla teorier som hör samman med skiftet från industriell till postindustriell stad.

Även i denna process finns det grupper som på sätt och vis tjänat på när staden ska lyfta fram en spännande identitet. Speciellt viktigt blir detta eftersom skiftet från industriell stad till postindustriell stad inte bara inneburit att stadens funktion förändrats från plats för produktion till plats för konsumtion. I form av resmål görs också staden till föremål för direkt konsumtion (Jansson 2002:463). Staden är inte bara en plats för varor utan även en vara i sig, något som skall säljas. Här är stadens marknadsföring viktig – vilket påverkar hur grupper i staden ses. Att sätta staden på den kommersiella karan betyder en omgestaltning och omstrukturering av stadslandskapet, inte bara i ögonen på stadsplanerare. Framförallt är omstruktureringen och omgestaltningen riktad till de utomstående. Processen är inriktad på att locka turister, investerare och affärsmän/affärskvinnor (Swyngeduoow 2002:545).

Enligt André Jansson är det i processen att skapa en intressant bild av staden viktigt att se hur de flesta oppositionella eller alternativa kulturella rörelser i det långa loppet – omedvetet – bidrar till stadens marknadsföring. Varken punkarna i 70-talets London eller fristaden Christianias grundare såg det som sitt mål att skapa en mer mångfacetterad bild av staden, men har efter hand gjorts till turistattraktioner (Jansson 2002:473). På detta sätt kan skiftet till en mer entreprenörialistiskt inriktad stadspolitik innebära att ”rätt” sorts alternativa grupper uppvärderas i staden. I t.ex. Brighton i södra Storbritannien har homosexuella spelat en viktig roll för stadens identitet. Här lyfts en grupp som enligt Foucault stigmatiseras pga. Sin avvikan från den heterosexuella normen istället upp som någonting positivt i bilden Brighton.

Homosexuella som en sorts positiv resurs för städer och regioner är även ständigt närvarande i Richard Floridas (2002) teorier om den kreativa klassen och dess betydelse för stadens utveckling. Det Florida i praktiken observerade var hur situationen i USA inte kunde sägas vara den att människor flyttar till platser där jobben finns. Människor flyttar enligt Florida till platser på grund av livsstilsval. Företag flyttar till de platser som kan erbjuda rätt sorts människor – den kreativa klassen (Florida 2002:XXVIII). I likhet med en entreprenörialistisk strategi handlar stadens uppgift om att bidra till ekonomisk tillväxt. Men istället för att

direkt dra till sig investeringar är uppgiften här att dra till sig rätt sorts människor, vilka i sin tur drar till sig företag och på andra sätt bidrar till en kreativ miljö. Att hitta sätt att stödja en lokal musikscen kan vara lika viktigt som att investera i high-techföretag, och betydligt mer effektivt för stadens tillväxt än att bygga ett köpcentrum i innerstaden (Florida 2002:229)

It's the difference, not the sameness that is the benefit... Like the diverse workspace, a diverse community is a sign of a place open to outsiders (Florida 2002:227)

I'm not suggesting that gays and bohemians literally cause regions to grow. Rather, their presence in large numbers is an indicator of an underlying culture that's open-minded and diverse – and thus conducive to creativity (Florida 2002:XVII)

Även exkluderingsprocesser i den entreprenörialistiska staden har studerats. Monje och Vicario har på detta tema studerat Guggenheimmuseet i Bilbao. De menar att sökandet efter en både urban och internationell identitet för Bilbao tvingat bort en fattigare befolkning från centrala Bilbao (refererat i Atkinson 2003:2346). MacLeod är inne på samma linje när han ifrågasätter huruvida de miljöer som skapas i den entreprenörialistiska staden är tillgängliga för alla.

If the renaissance of these tenderly manicured landscapes alongside the active introduction of business improvement districts has done much to recover the exchange and sign value of many city centres, questions remain about the legitimate use-values of such spaces for a wider citizenry... The new urban glamour zones conceal a brutalizing demarcation of winners and losers, included and excluded. Indeed, in some senses we might speculate that the lived spaces of the neoliberal city symbolize an astonishingly powerful expression of the erosion of the Keynesian ideal of full employment, integrated welfare entitlement, and "social citizenship" – not least in that when compared to many earlier rounds of municipal investment, which sought to engineer projects aimed at a "mass public", the new initiatives appear to be "reclaiming" public spaces for those groups who possess economic value as producers or consumers to the virtual exclusion of the less well-heeled (MacLeod 2002:605).

Det MacLeod pekar på är att staden här inte är byggd för allas konsumtion. På så sätt kan man tala om två sorters exkluderingar i den entreprenörialistiska staden. Den första exkluderade gruppen är de som inte kan konsumera vad som säljs i staden/staden i sig. Den andra exkluderade gruppen är de som inte passar in i bilden av staden på ett eller annat sätt och därför osynliggörs.

Medan entreprenörialistiska strategier kan sägas ha ökat många Nordamerikanska och Europeiska städers inkomster har priset varit skarpare socioekonomiska ojämlikheter jämsides med det institutionella undanträngandet och exklusionen av vissa marginaliserade grupper. MacLeod beskriver hur de hemlösa i Storbritannien skjuts bort från den synliga gatubilden i entreprenörialistiska städer. Berövade någon sorts permanent bostad måste hemlösa ofta sova, utträta sina behov och tvätta sig på offentliga platser. Svaret på detta från de urbana administrationer som inriktats på att upprätthålla bilden av

staden har varit att olagligförklara sådant beteende. Staden rensas upp och hemlösa förskjuts utom synhåll (MacLeod 2002:608).

En stigmatisering av marginaliserade grupper kan också sägas utgå från hur man talar om dessa grupper och deras problem. Guy Baeten skriver här om denna problematik. Fattigdom och exklusion är ytterst verkliga problem för dem som tvingas leva på låga löner, bidrag eller välgörenhet. Men innerstadsmisär är enligt Baeten också ett socialt konstruerat problem. Det sätt på vilket man talar om utsatta grupper lägger – oavsett hur riktigt det faktiskt är – blir verklighet i den mening att det lägger grunden för politiken. Mycket av den forskning som bedrivs om urban fattigdom reproducerar fördomar och stigmatisering (Baeten 2004:236). På så sätt sker i städerna ett flertal processer där vissa grupper inkluderas i den önskade bilden av staden medan andra exkluderas ur den bild staden vill attrahera invånare och investeringar med.

Att rakt av översätta teorier om konsekvenserna av processer i den entreprenörialistiska staden är dock problematiskt. Neil Smith tar som bekant utgångspunkt i New York medan MacLeod hämtar sina exempel från Glasgow, Skottland. MacLeod menar att även om båda städerna uppvisar revanschistiska drag så finns även betydande skillnader mellan strategierna. I Glasgow blandas nolltoleranspolitik med ett erkännande av hemlösheten som ett strukturellt problem och olika åtgärder för att hjälpa de hemlösa på andra sätt (MacLeod 2002:616). Även om entreprenörialism är ett närmast globalt fenomen behöver de mönster av exkludering och stigmatisering skapandet av stadsbilden ger upphov till varken se likadana ut eller ha samma karaktär överallt.

5 Analys - Stadsplaneringsdiskursen i Malmö

5.1 Begreppet utveckling i Malmö

Malmös utveckling så som den uttrycks i stadsplaneringsdiskursen kan först och främst sägas vara en holistisk utveckling – dvs. en utveckling där en helhet betonas i planeringen. Viktiga frågor i utvecklingen sägs här vara både att ge goda expansionsmöjligheter för näringslivet, att slå vakt om och utveckla Malmös stadskvaliteter, att förbereda för Malmös nya roll i Öresundsregionen och att ta steg på vägen mot ett långsiktigt hållbart samhälle (Malmö 2000:3) Det är just i utvecklingen mot ett långsiktigt hållbart samhälle som den holistiska utvecklingen betonas.

5.1.1 Dagens Malmö och dess utveckling

Vad gäller hur diskursen berör begreppet utveckling är det dock inte bara framtidens utveckling som är den relevanta. Även vad som pekats ut som den utveckling vilken givit Malmö dagens situation säger mycket om främst vilka ämnesområden som i diskursen definieras som de relevanta för stadens utveckling. Dvs. Var i ligger utmaningarna för Malmö och vilka är de processer som drivit och kommer att Malmös utveckling?

Då diskursen berör den ekonomiska utvecklingen är det främst avindustrialisering som ges som orsak till krisen under 1990-talet. Då Malmös industri var inriktad på lågteknologisk produktion slog avindustrialiseringen hårdare mot Malmö än Sverige som helhet. Det är därför ”inte längre relevant att tala om Malmö som en industristad” (Malmö 2000:18). Det är även omvandlingen från en industristad till en postindustriell stad som i diskursen är den drivande faktorn för Malmös framtida utveckling, hur Malmö kommer växa.

Oavsett hur vi besvarar frågan [om hur Malmö kommer växa] växer Malmö. Detta är ingen isolerad trend utan gäller storstadsområden generellt i Sverige och internationellt och är en

utveckling som beror på karaktären på den nya ekonomi som växer fram efter industrisamhället. Industrin fortsätter att ha central betydelse för ekonomin, men den personal som behövs är nu i högre grad knuten till marknadsföring, produktutveckling, information, kommunikation m.m., ofta i form av konsulttjänster. Efter industrisamhället kommer ett kunskaps- och informationssamhälle (Malmö 2000:18)

Utpekandet av dagens situation och dess orsaker ges en teknisk förklaring. Samhällsutvecklingen under det senaste halvsekle kännetecknas enligt denna diskurs av några generella drag som påverkat Malmö såväl som andra städer i Västvärlden. Ett av dessa drag har varit att de ekonomiska och sociala klyftorna ökar. Flertalet får det bättre, men vissa grupper halkar efter och koncentreras till lågstatusområden (Malmö 2004b:8) I diskursen pekats ekonomisk och social polarisering här ut närmast som ett naturligt resultat av de generella drag som kännetecknat de senaste femtio årens samhällsutveckling i västvärlden.

Vissa paralleller kan dras mellan det sätt utvecklingen i Malmö förklaras i den studerade diskursen och hur New Labour-diskursen behandlar förändringar. I New Labours diskurs om förändrade förhållanden är det inte de multinationella företagen som står i fokus, vilket enligt Fairclough vore läget i en traditionell Labourdiskurs.

...this is not just a change in the in the wording; it is a change of discourse: in the discourse of New Labour, the multinational corporations are not agents responsible for what-happens in the global economy (Fairclough 2000:24)

Globaliseringen och, framför allt, dess konsekvenser nämns i denna diskurs som något givet. Som bakomliggande faktor bakom dessa processer nämns inte politiska eller på annat sätt påverkbara aktörer. Istället nämns själva teknologin som drivande agent. ”Technology can migrate quickly” (Fairclough 2000:23) Precis på samma sätt definieras i diskursen förklaringar till Malmös utveckling under slutet av 1900-talet som anonymisera processerna bakom staden.

5.1.2 Malmös framtida utveckling

Precis som inledningsvis nämndes så är den utveckling stadsplaneringsdiskursen i Malmö fokuserar på en så kallad hållbar utveckling.

Begreppet hållbar utveckling har av den av FN tillsatta Brundtlandkommissionen definierats som en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att undergräva framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Detta innebär att användningen av materia och energi måste minska i den rika delen av världen. Restprodukter från samhället som inte kan återanvändas måste kunna införlivas i naturens kretslopp (Malmö 2000:24)

I Malmös tolkning av hållbara utvecklingen är tre dimensioner centrala för utvecklingen. Dessa tre dimensioner är en socialt hållbar utveckling, en ekonomiskt hållbar utveckling och en ekologiskt hållbar utveckling (Malmö 2004a:2). Även om hållbar utveckling per definition innebär en holistisk bild ger diskursen dock inte samma prioritet till alla de tre dimensionerna i stadens utveckling.

Framförallt kan diskursen i Malmö sägas betona den ekonomiska utvecklingen. Närmast kan utvecklingen benämnas som en sorts grön entreprenörialism.

Malmö ska vara en attraktiv stad för boende, verksamheter och besökande. Översiktsplanens grundläggande målbild är att Malmö skall utvecklas till en betydelsefull del av Öresundsregionen, en stad med intensiva omvärldskontakter, hög kunskapsnivå stabil sysselsättning och ekologiskt anpassat boende i en ren region med Öresund i centrum och rika fritids- och rekreationsmöjligheter (Malmö 2004a:4)

Här ges i diskursen Malmö en identitet i stort i linje med David Harveys (1989) beskrivning av den entreprenörialistiska staden. Harvey pekar i korthet ut fyra entreprenörialistiska strategier. Den första strategin kan betecknas som att staden skapar bästa möjliga förutsättningar för företagsetableringar. Den andra strategin är att fokusera på staden som plats för upplevelser och konsumtion. Den tredje strategin rör att i största möjliga mån positionera sig inom ett globalt kommunikationsnätverk. Den fjärde strategin är slutligen att förlita sig på statlig finansiering av t.ex. militär eller utbildning (Harvey 1989 8-10) I citatet ovan finns ryms både en fokusering på livskvalitet samt en placering i ett nätverk (en stad med intensiva omvärldskontakter).

Även andra klara tecken på att diskursen pekar ut utvecklingen som en entreprenörialistisk utveckling kan tas upp. Redan i inledningen av Marknadsplanen för Malmö slås denna ton an.

Marknadsplanen för Mötesplats Malmö är instrumentet för att planera och samordna utvecklingen av Malmö som upplevelserik stad med ett attraktivt utbud av kultur, nöjen och idrottsevenemang eller mässor och konferenser (Malmö 2004b:3).

Utvecklingen av Malmö som den upplevelserika staden måste även det ses som ett led i diskursens definiering av entreprenörialism som Malmös utveckling. Nu betyder dock inte fokuseringen på en entreprenörialistisk utveckling att andra överväganden helt försvunnit. Och för hela Malmö presenteras inte samma utvecklingsvision. Om tio år är enligt visionerna Nobelvägens industriområde förvandlat, samtidigt som Möllevången har utvecklats ännu mer åt den skapande kulturen (Malmö 2006a:4). Olika stadsdelars utveckling betyder i diskursen inte nödvändigtvis samma sak. Den hållbara utvecklingen betyder även en fokus på miljöfrågor i Malmös visioner. En tendens är dock att även miljöfrågorna i diskursen ses som ett led i utvecklingen av ett attraktivt Malmö. Tillgången till grönområden är viktig för att människor ska trivas och må bra i staden (Malmö 2000) Även den socialt hållbara utvecklingen tas upp i diskursen. I

Handlingsplanen Velfärd för alla (Malmö 2004c) presenterar Ilmar Reepalu åtagandet för framtidens Malmö.

Det första och grundläggande åtagandet är att sörja för att alla Malmöbor har en välfärd som ger en god levnadsstandard. Det andra åtagandet är att Malmö tillsammans med Lund måste vara tillräckligt starkt för att fungera som tillväxtmotor för Sydvästskåne, Skåne och Öresundsregionen. Dessa åtaganden hänger nära samman. Ett ekonomiskt svagt Malmö kan inte klara välfärden för sin befolkning. Slutsatsen blev att utmaningen ligger i att på ett konstruktivt och offensivt sätt arbeta med båda åtagandena parallellt (Malmö 2004c)

De fattigare i Malmö ska få det bättre genom att utvecklingen överlag genererar en ekonomisk tillväxt. Velfärdsfrågor är i diskursen viktiga i utvecklingen, men välfärden definieras också som avhängig den ekonomiska tillväxten.

I diskursens betoning av den ekonomiska tillväxten som utveckling ryms också en betoning på marknadsföringen - bilden av Malmö som stad - och dess betydelse för utvecklingen (Malmö 2000:35) Platsmarknadsföring har antagit betydligt större proportioner och betydelse sedan avindustrialisering slog mot före detta industristäder i USA, Storbritannien och Europa från det tidiga 1970-talet och framåt (Hall 2001:122).

How an area is perceived and its physical or environmental desirability, however notional, will affect the levels of investment by industrial property developers, financial interests, and companies, on the one hand, and inclination of employers and employees to work and live there on the other hand (Watson 1991:63)

I en postindustriell ekonomi har det faktiska skapandet av stadslandskap återspeglat städernas behov av att presentera en positiv bild av sin stad och att ekonomisk utveckling drivs av program för platsmarknadsföring (Hall 2001:127)

Utvecklingen i Malmö är här generellt en utveckling mot en kulturellt rik evenemangsstad. Satsningar inom exempelvis kulturområdet ska inte enbart medföra ett stärkt kulturliv utan får också betydelse för arbetet med nya företagsetableringar, ökad inflyttning och ökad turism (Malmö 2004a:3). Här pekar diskursen ut andra europeiska industri- och hamnstäder med en liknande utveckling som i Malmö, t.ex. Newcastle eller Bilbao, där uppmärksammade kultursatsningar även haft en stor betydelse för den allmänna tillväxten i staden.

Den kultur som har använts i platsmarknadsföring har vanligtvis betytt ett mycket snävt utbud, det som kan kallas fin kultur. Denna kultur består av teatrar, ballett, klassisk musik, konstgallerier och museum (Hall 2001:138). Intressant för vilka prioriteringar olika utmaningar ges i Malmö är även vilka städer diskursen här pekar ut som förebilder för Malmö. Att utvecklingen av Bilbao betydde att vissa grupper exkluderades ur staden har redan i korthet nämnts. Även Newcastles utveckling har medfört vissa problem. Framförallt har de arbeten som skapats i den postindustriella staden inte varit avsedda för dem som förlorat sina arbeten i och med stadens avindustrialisering (Hall 2001:153).

5.2 Malmös framtida näringsliv

I diskursen pekas framförallt tre sektorer inom näringslivet ut som man bör satsa på i framtiden, den högteknologiska sektorn, servicesektorn samt att Malmö stad vill satsa på lager och distributionsverksamhet (Malmö 2004d:3). Framförallt är servicesektorn en viktig del i det framtida Malmö. Som ovan nämnts växte sig servicesektorn större och gör det fortfarande som ett resultat av avindustrialiseringen. Servicesektorn är även en viktig del av den bild av staden som Malmö vill visa världen.

Malmö skall förstärka sin roll som regionalt centrum i Skåne och Sydsverige och bidra till att Skånes och Öresundsregionens mångfald av kvaliteter för företag, boende och turism vidareutvecklas. Malmö citys roll som överordnat centrum för en mångfald av handel, tjänster och annan service skall bevaras och förstärkas. (Malmö 2004d:5)

Hur bör då Malmö enligt sig själva agera för att attrahera just den typen av företag man eftersöker?

Malmös rykte inom näringslivet är viktigare än de flesta andra bedömningsgrunder! (Malmö 2004d:16.)

Malmö stad beskriver situationen som att kommunens möjligheter till att påverka vilka företag som etablerar sig i vissa områden är begränsade. Dock har man möjligheter att skapa vissa förutsättningar i specifika områden för att locka till just en speciell typ av företag.

Enligt diskursen måste Malmö skapa rätt förutsättningar och rätt attityder gentemot näringslivet för att på så sätt öka sin attraktivitet, inte endast då på grund utav just rätt förutsättningar utan även för ryktets skull. Tillhandahåller Malmö rätt förutsättningar för näringslivet behöver man alltså inte marknadsföra sig själva utan låter företagen själva stå för den biten.

Rent allmänt kan man dock konstatera att en väl fungerande infrastruktur inklusive god samhällsservice är viktigt för företagen. Det geografiska läget har ofta också stor betydelse och då i en kombination med kommunikationsmöjligheter. Även en Orts generella attraktivitet, framförallt goda boende- och fritidsmiljöer samt heltäckande utbildningsstruktur, har stor betydelse. (Malmö 2004d:12)

Malmö har i sina dialog-pm lagt fram ett antal förslag för att attrahera såväl generella näringar samt företag i specifika sektorer.

Ett exempel på detta är att man vill omvandla norra hamnen till ett logistikcentrum. Ett annat exempel på hur Malmö vill utvecklas för att locka till sig företag är planerandet av nya samt utveckla nuvarande tågstationer samt kringområdena. Varje station ska i stort sätt få ett närliggande kontorsområde vilket klart är ett steg bort från den traditionella industrin till den mer

serviceorienterade tjänstenäringsverksamheten. De nya stationerna och tågförbindelserna är även tänkta som att skapa ytterligare integration och kontakter över sundet för att därmed även kunna locka till sig utländska företag som vill lokalisera sig i Sverige. Framförallt vill man se ett ökat samarbete mellan svenskt och danskt näringsliv. I dialog-pm om stationerna tas även Sturupspendeln upp som ett förslag. Sturupspendeln är tänkt att gå mellan Sturup/Malmö och Kastrup/Köpenhamn och skulle på så sätt kunna avlasta Kastrup med dess tunga trafik och även skapa ett mer levande Sturup vilket i sin tur skulle öka attraheringskraften i Malmö (Malmö 2004f).

Företagens innovationsförmåga har fått en allt starkare roll för att företagen skall kunna stå sig konkurrensmässigt. Detta gör att dessa företag kräver speciell miljö när de lokaliserar sig. De specifika önskemålen på lokaliseringsmiljön från företagen kännetecknas av närliggande universitet/högskola och forskning. Specialiserad arbetskraft, konkurrenter och riskvilligt kapital är även det fördelar då företagen väljer att lokalisera sig.

Innovation gäller inte bara företagens varor och tjänster utan också nya metoder för produktion, leverans, marknadsföring och distribution och nya sätt att leda, organisera och kompetensutveckla verksamheter. (Malmö 2004d:15)

I planeringen tänker man sig att dessa företag ska söka sig till universitetsholmen och västra hamnen, eventuellt även nyhamnen. Man har även i planeringen för nya Malmö centralstation tänkt sig en uppgång vid universitetsholmen vilket inte bara skulle vara till fördel för de studenter som pendlar till skolan utan även för att locka till sig företag till området med de goda kommunikationerna. Tanken med att omvandla norra hamnen till ett stort logistikcentrum kan också härledas till att skapa de rätta förutsättningarna för de innovativa företagen med efterfrågan efter unga högutbildade människor.

Malmö Högskolas roll i det framtida Malmö är av stor betydelse. Högskolan skall inte bara agera som samarbetspartner åt företagen och bedriva forskning utan även se till att företagens efterfrågan av högutbildad arbetskraft tillgodoses.

Utbildningsmöjligheterna lyfts ofta fram som en lokaliseringsfördel för Malmöområdet, eftersom här finns tillgång till ett 70-tal universitet, högskolor och institutioner med eftergymnasiala utbildningar. (Malmö 2004d)

Detta är resultatet av den framtid som beskrivs i diskursen, där Malmö vill locka till sig hightechföretagen med stark koppling till forskning och samarbete med skolorna i sin omgivning.

Det är ett grundläggande mål för kommunen att sörja för att alla malmöbor har god välfärd och levnadsstandard. Möjligheten att realisera detta mål är nära förbunden med det ovan nämnda målet att få näringslivet att fungera som tillväxtmotor för regionen och ge sysselsättning och inkomster åt fler människor. (Malmö 2004d: 5)

Från en syn på kommunens uppgift som att främst tillhandahålla olika samhällsfunktioner för medborgarna till att istället se kommunens roll som att skapa de rätta förutsättningarna för näringslivet. Allt detta i den entreprenörialistiska anda som så många andra städer också satt sin tilltro till.

5.3 Diskursens syn på Malmös invånare

Synen på Malmös invånare som en del av framtidens stad är i stort väldigt nära knuten till hur man i diskursen ser på begreppen utveckling och näringsliv. Allra tydligast är detta i hur Malmös invånare i bilden av Malmö. Malmöborna i allmänhet ska tillsammans med affärsidkare, nöjesarrangörer, taxichaufförer, servicepersonal etc. vara en resurs för bilden av Malmö. Därför måste nya attityder utifrån begrepp som ”Malmös gästfrihet” eller ”Det goda värdskapet” befästas hos dessa (Malmö 2004a:9).

Invånarna i Malmö ska här bidra till att Malmö upplevs som en positiv plats. Diskursen definierar att bidra till bilden av Malmö – att bidra till upplevelsen Malmö – som det rätta och riktiga för Malmös invånare. Malmöborna ska dock inte endast bidra till bilden av Malmö utan även konsumera staden.

Malmöbor och besökare har idag goda möjligheter till både lärorika och lustfyllda upplevelser och Malmö är nu ett intressant besöksmål för kultur- och nöjesturism och en attraktiv plats för företagsetableringar och inflyttning (Malmö 2004a:5).

Malmöbon ska här inte endast bidra till upplevelsen av Malmö utan även själv ta en aktiv del i konsumtionen av staden. Framtidens Malmöbo definieras här som en Malmökonsument. Det här kan återkopplas till Janssons resonemang om den postindustriella stadens funktion. Staden är här både en plats för konsumtion – snarare än som tidigare plats för produktion – och i form av resmål ett föremål för direkt konsumtion (Jansson 2002:463). Stadens uppgift är i diskursen här i praktiken bl.a. att bereda plats för dessa invånare och besökare

Malmö som stad har många funktioner. Staden är en plats där man bor, där man arbetar, där man studerar osv. Staden är också en plats där man möts och upplever saker, som invånare eller som besökare och turist. Just denna funktion att uppleva staden innebär en ytterligare kvalitet som ett komplement till alla andra funktioner och värden som en stad kan ha (Malmö 2004a:8).

Allt detta säger någonting om vilken utveckling Malmö som är framträdande i Malmös visioner. Det säger också delvis någonting om vad som i diskursen ses som en av de stora utmaningarna, att skapa upplevelsestaden Malmö. Fortfarande sägs dock lite om vilka invånare som kan sägas exkluderas från Malmös framtidsvisioner.

Uttryck som ”Malmö gästfrihet” och ”det goda värdskapet är hämtade från Malmö marknadsplan. På samma sida i marknadsplanen kan man även läsa vilka medborgare som inte ses som en resurs i bilden av Malmö. Här kan man läsa om hoten mot bilden av Malmö. Här nämns segregation, kriminalitet och arbetslöshet som brister i välfärden vilka är hot mot Malmö attraktionskraft (Malmö 2004a:9) Segregerade, kriminella och arbetslösa invånare är inte samma fördel för bilden av Malmö. Medborgare som på ett eller annat sätt drabbas av sociala problem hamnar i skymundan när diskursen definierar bilden av Malmö.

I diskursen definieras samtidigt inte bara vilka som inte inkluderas i framtidsvisionerna utan även de grupper, vilka är en utmaning för framtidens Malmö. Här definieras grupper som på sätt och vis exkluderas ur framtidens Malmö, eller snarare vilka grupper som det måste satsas på för att uppnå rätt sorts framtid. Som pekats på ovan är bristerna i välfärden i Malmö också brister i bilden av Malmö.

Välfärdsfrågorna omfattar alla Malmöbor, men fokus måste sättas på dem som är socialt och ekonomiskt utsatta. En markant större andel av dem som är socialt och ekonomiskt utsatta i Malmö är människor och familjer som har utländsk bakgrund. Anledningen är att Malmö under en förhållandevis kort period tagit emot ett stort antal människor från andra länder (Malmö 2004c:3).

Kopplat till diskursen om det problematiska Malmö och dess invånare kan även sägas vara en diskurs om Malmö som en trygg plats med hög livskvalitet. Även här definieras i diskursen ett problem i välfärden sammankopplat med vissa grupper. En befolkningsgrupp – nyanlända flyktingar - exkluderas tydligt ur Malmö framtidsvisioner

Malmö har hittills tagit ett stort ansvar för den nationella flyktingpolitiken. Men för att ge både de asylsökande och den stora gruppen redan anlända flyktingar och invandrare samt deras familjer möjlighet att få levnadsförhållanden som motsvarar rimliga krav på välfärd, livskvalitet och trygghet måste antalet asylsökande till Malmö begränsas (Malmö 2004c:5)

Malmöborna ska i diskursen inte bara fungera som en resurs för upplevelsen Malmö, för bilden av Malmö. I diskursen ges även beskrivningen av Malmöborna som en resurs för näringslivet, för de företag som i framtiden ska utgöra Malmö näringsliv.

I denna aspekt ges i diskursen en annorlunda syn på den invandrade befolkningen. Medan invandrare i form av flyktingar eller en segregerad befolkning tidigare getts negativa associationer ges invandrare – nu främst som företagare – nu positiva associationer.

Ett behov som blivit särskilt aktuellt efter den stora flyktinginvandringen i början av 1990-talet är startmiljöer för nya små företag av olika slag, gärna integrerade i bostadsområdena. (Malmö 2004d:15)

Medan invandrare då dessa är utsatta för brister i välfärden är problematiskt är invandrare i skenet av näringslivet en grupp med en kompetens som skall tas tillvara på. Vid frukostmötet 29/3 menade Björn Bergman att Malmö med 165 olika nationaliteter i kommunen borde ha många exportexperter, vilket borde utnyttjas (Malmö 2006b). Samma sorts överväganden hade Ilmar Reepalu uttryckt vid ett tidigare frukostmöte under våren.

När jag tittar fram om tio år, så ser jag händelser som kommer att skapa väldigt många förutsättningar. Malmö kommer att få en befolkning på 300 000 invånare där en stor del har väldigt bred internationell erfarenhet. Att hantera och förstå den kraften, det är den stora utmaningen (Malmö 2006a)

Ytterligare en utmaning för Malmö blir att kunna tillgodose företagets efterfrågan på välutbildad arbetskraft. Här kopplas Malmös invånare samman med Malmö Högskolas betydelse för näringslivet och Malmös utveckling.

De delar av näringslivet som bedöms kunna expandera är sådana som är kunskapsintensiva och för sin framgång beroende av tillgången på högutbildad arbetskraft (Malmö 2000:34)

Framtidens Malmö definieras i diskursen som ett kunskapsintensivt Malmö. Detta får även det konsekvenser för vilka medborgare/ grupper av medborgare som ses som Malmös framtid, och de utmaningar som följer med denna framtid.

Arbetets betydelse för den enskilde kan inte nog understrykas. Detsamma gäller företagens inverkan på samhällsekonomin. Sedan något decennium är förvärvsfrekvensen bland de lägsta i landet. Detta har flera orsaker. Ett skäl är att antalet lediga arbeten inte räckt till under en period med stor inflytning. Ett annat skäl är att arbetssökande och lediga arbeten inte passar ihop (Malmö 2004d:4)

Utbildningsmöjligheterna är av särskild vikt när den globala ekonomin utvecklas snabbt och företagen måste anpassa sina produkter efter nya marknadskrav. Varor och tjänster tenderar att få allt kortare livslängd varför det gäller att kunna bevaka sin position på marknaden och genomföra snabba förändringar i produktion och marknadsföring. Till allt detta behövs utbildat folk!(Malmö 2004d:15)

I diskursen definieras just de välutbildade som en viktig grupp. Tillsammans med goda kommunikationer och tillgång till lämpliga lokaler är tillgången till en välutbildad arbetskraft gång på gång det som poängteras. I relation till näringslivet ska morgondagens Malmöbo vara en välutbildad Malmöbo. Resonemangen som i diskursen förs kring Malmös framtida befolkning har stora likheter med Richard Floridas kreativa klass. Återigen ses även kopplingen mellan den funktion man i Malmös diskurs vill att invånarna ska fylla och det framtida näringslivet.

Huvuddelen av de nya arbetena kommer att kräva högre utbildning, och denna finns i storstadsområden och på andra större orter. Där finns också de allt mer komplicerade nätverk av specialkunskaper som behövs i den nya ekonomin. Knutet till denna utveckling tycks

också vara en trend där många med högre utbildning söker en mer urban livsstil med god tillgång till service, mötesplatser och ett rikt utbud av kultur och andra aktiviteter (Malmö 2000:19)

Enligt Richard Florida kräver arbetarna i den postindustriella stadens elit livskvalitet och beter sig som turister i sina egna städer (Florida 2002:224) Ett rikt kulturliv och ett rikt utbud av andra aktiviteter blir på så sätt en strategi för att locka till sig näringslivet.

Som nämndes tidigare i kapitlet om stigmatisering och exkludering är den diskursiva maktens styrsätt att diskursen definierar vad som är rätt och fel (Clegg 1989:155). Här kan man i den studerade diskursen se vilka roller som definieras som de rätta för Malmös invånare att anta. På så sätt ses mönster av stigmatisering och inkludering i Malmös översiktsplaner och visioner. De invånare i Malmö som prioriteras högst, som man skulle kunna säga ges största värde i diskursen, är de som fungerar som en resurs för Malmö – antingen för bilden av Malmö eller för Malmös näringsliv. Samtidigt stigmatiseras då de av Malmös invånare som inte kan uppfylla rollen som resurs för staden. Stigmatisering är inte bara att pekas ut som problem utan även att inte inkluderas i det rätta beteendet (de los Reyes och Mulinari 2005:43). Även osynliggörande är därmed en form av stigmatisering. Frågan vänds därmed från vilka som pekas ut som problem till vilka som *inte* pekas ut som en resurs för staden Malmö.

6 Slutsatser och slutdiskussion

Redan genom den definition visioner ges av Malmö stad får dessa en stark ställning. En förklaring av visioner som en av de flesta accepterad bild av en önskvärd utveckling ger ett intryck av Malmös visioner som objektivt riktiga. Således ges visionerna en ställning i diskursen där de är svåra att problematisera eller bemöta. Samma sak kan sägas om hur själva identiteten av Malmö idag och i framtiden beskrivs. En term som social polarisering ges i denna diskurs en förklaring som naturligt sprungen ur de senaste decenniernas utveckling. Anonymiseringen och avpolitiseringen ger intrycket att utvecklingen Malmö i inte är någontings som ska utsättas för problematisering eller ifrågasättning; detta *är* historien om Malmö stad idag och Malmös framtida identitet.

Vilka visioner är då framträdande i diskursen? För det första är de entreprenörialistiska dragen i diskursen framträdande. Framtidens Malmö har getts identiteten som en upplevelserik stad som ska locka till sig företag genom att ge näringslivet så bra förutsättningar som möjligt. Framtidens Malmö är en stad där främst tjänster ska produceras. Här är det den kunskapsintensiva sektorn som premieras. Framtidens Malmö är också varumärket eller upplevelsen Malmö. Både turister, tillfälliga besökare och Malmös egen befolkning ska både konsumera i Malmö och konsumera själva upplevelsen Malmö. Malmö definierar själv sin utveckling som att tre dimensioner ska råda: ekonomisk, ekologisk och social balans. Av dessa tre är det dock den ekonomiska dimensionen som i visionerna fått breda ut sig mest.

Viktigt – och något som redan poängterats – är att begrepp som entreprenörialism dock inte kan översättas rakt av mellan olika städernas sammanhang. I likhet med New Labour talas det i diskursen om social balans. Men New Labour och Malmö stad menar olika saker med detta begrepp. Vissa grundläggande likheter mellan entreprenörialistiska städer är dock självklara. Fokus på ekonomisk tillväxt och på bilden av staden är sådana gemensamma nämnare. Och här exkluderas de som inte kan bidra till bilden medan de grupper som är viktiga för bilden premieras.

Det som pekats ut som den i särklass viktigaste ämnesområdet i utvecklingen är därmed näringslivet. Genom att skapa ekonomisk tillväxt är tanken att den sociala balansen ska infinna sig. På så sätt ges företagen en framträdande roll – i diskursen är företagens öde synonymt med Malmös öde. I denna aspekt definieras Malmös rykte bland företagen som extra viktigt. Detta kan kopplas samman vid den bredare fokuseringen på bilden av Malmö. Inte bara jämt mot företag och näringsliv ska Malmö visa upp en positiv sida av sig själv. Återigen visas diskursens fokusering på upplevelsen Malmö. Malmö skall vara en spännande plats att besöka, investera i eller flytta till.

I denna diskurs ges inte alla medborgare samma ställning. Diskursen definierar en identitet för det framtida Malmö – Malmö som en kunskapsstad, upplevelse och bild. Samtidigt definieras en roll för Malmös framtida invånare. Malmö stad skall visserligen erbjuda välfärd till sina invånare genom att dessa tar del av den ekonomiska utvecklingen. Men invånarna ska även vara till nytta för Malmö stad.

För att återkoppla till stigmatiseringsbegreppet så definierar diskursen vad som är rätt och riktigt för en individ att göra. I de visioner, vilka i diskursen definierats som en av de flesta accepterad bild av en önskvärd utveckling, har Malmöborna ett antal roller att spela. I praktiken kan alla dessa roller sammanfattas till att det rätta beteendet enligt diskursens definition är att vara en resurs för Malmö. Detta kan medborgarna i diskursen vara på två sätt. Antingen ska invånarna vara en positiv resurs för bilden av Malmö. Eller så ska medborgarna vara en positiv resurs för näringslivet i Malmö.

De som i denna diskurs exkluderas ur det rätta beteendet – och därmed stigmatiseras – är i strikt mening inga klara grupper. Snarare är de som stigmatiseras de som av en eller annan aning inte kan leva upp till de roller enligt diskursen ska anta.

Frågan är dock om inte denna roll är svårare att fylla för vissa. En student vid Malmö Högskola har på grund av sin association med det som i utvecklingen anses vara de relevanta områdena – Den välutbildade arbetskraften i näringslivet och Malmö Högskolas betydelse för detta – redan en sorts positivt kapital som resurs för både bilden av Malmö och näringslivet. En nyanländ flykting – vilket är den enda grupp som mer direkt pekats ut som problem i diskursen – delar inte samma positiva kapital i diskursen. Frågor om vilka konsekvenser diskursens definiering av rätt beteende och definieringen av Malmös identitet har för grupperns ställning i samhället mer specifikt bör vara föremål för vidare studier av Malmös framtidsvisioner.

7 Referenser

- Atkinson, Rowland, 2003. "Introduction: Misunderstood Saviour or Vengeful Wrecker? The Many Meanings and Problems of Gentrification" I *Urban Studies*, Vol 40. Nr 12, S.2343-2350
- Baeten, Guy, 2004. "Inner-city misery: Real and imagined" I *The City*, Vol 8, Nr 2. S. 235-241
- Bergström, Göran & Boréus Kristina, 2005. *Textens mening och makt: Metodbok I samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Butler, T. 1997. *Gentrification and the Middle Classes*. Aldershot: Algate
- Caulfield, J, 1989. "Gentrification and desire" i *Canadian Review of Sociology and Anthropology*. Nr 19. S. 287-303
- Clegg, Stewart R, 1989. *Frameworks of Power*. London: Sage
- De los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana, 2005. *Intersektionalitet*. Lund: Liber
- Domosh, M & Seager J, 2001. "The City" i *Putting Women in Place. Feminist Geographers Make Sense of the World*. London & New York: The Guilford Press
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth, 1997. "Critical Discourse Analysis" i van, Dijk, Teun, A.(red.) *Discourse as Social Action. Discourse Studies 2. A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage
- Fairclough, Norman, 2000. *New Labour, New Language?* New York: Routledge
- Florida, Richard, 2002. *The rise of the creative class : and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books
- Foucault, Michael, 2006. "Power, Right, Truth" i Goodin, Robert E & Pettit, Philip, 2006. *Contemporary Political Philosophy*. Padstow: Blackwell
- Glass, Ruth, 1964. *London: Aspects of Change*. London: Centre for Urban Studies and MacGibbon and Kee
- Granberg, Mikael 2004. *Från lokal välfärdsstat till stadspolitik : politiska processer mellan demokrati och effektivitet : Vision Mälarstaden och Östra hamnen i Västerås*. Örebro: Örebro Universitetsbibliotek
- Hall, Tim, 2001. *Urban Geography: Second Edition*. Wolverhpton: Routledge
- Harvey, David, 1989. "From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism" i *Geografiska Annaler, Series B. Human Geography*. Vol 71. Nr1 S.3-17
- Jansson, André, 2003. "The Negotiated City Image: Symbolic Reproduction and Change through Urban Consumption" I *Urban Studies*. Vol 40. Nr 3 S.463-479.
- Khakee, Abdul & Elander, Ingemar, 2001. "Svensk samhällsplanering" I Lindbom, Anders (Red.). *Den nya bostadspolitik*. Finland: Boréa bokförlag

- Lees, Loretta, 2000. "A Reappraisal of Gentrification: Towards a 'Geography of Gentrification'" i *Progress in Human Geography*. Vol 24. Nr 3. S.389-408
- Lukes, Steven, 2005. *Power: A Radical View*. Basingstokes: Palgrave Macmillan
- MacLeod, Gordon, 2002. "From Urban Entrepreneurialism to a "Revanchist City"? On the Spatial Injustices of Glasgow's Renaissance
- Malmö 2000. *Översiktsplan för Malmö*
<http://www.malmo.se/naringsliv/etableraforetag/markochlokaler/oversiktsplan2000.4.7f283aef10b1eaa56a580001832.html>
- Malmö 2003. *Malmö Statistisk Årsbok*
<http://www.malmo.se/faktaommalmopolitik/statistik/dmalmostatistiskarsbok/malmostatistiskarsbok2003.4.33aee30d103b8f15916800028880.html> (06-05-12)
- Malmö 2004a *Mötesplats Malmö. Marknadsplan 2004*. Malmö stad.
- Malmö 2004b *Dialog-pm 2004:1. Mål och strategier*
<http://www.malmo.se/bostadbygge/oversiktsplanervisioner/malmo2005aktualisering/dialogpmbeslutsunderlaget/aktualiseringavoversiktsplan2000/malochstrategier.4.33aee30d103b8f15916800099385.html> (06-04-20)
- Malmö 2004c *Handlingsplan - Valfärd för alla: det dubbla åtagandet*.
<http://www.malmo.se/arbeteintegration/valfardforalla/dokument/kommunfullmaktigeshandlingsplan.4.33aee30d103b8f15916800070282.html> (06-04-26)
- Malmö 2004d *Dialog-pm 2004:5. Planering för näringslivet*.
<http://www.malmo.se/bostadbygge/oversiktsplanervisioner/malmo2005aktualisering/dialogpmbeslutsunderlaget/aktualiseringavoversiktsplan2000/planeringfornaringslivet.4.33aee30d103b8f15916800099441.html> (06-04-20)
- Malmö 2004e *Dialog-pm 2004:3 Malmös stationsnära områden*.
<http://www.malmo.se/bostadbygge/oversiktsplanervisioner/malmo2005aktualisering/dialogpmbeslutsunderlaget/aktualiseringavoversiktsplan2000/malmosstationsnaraomraden.4.33aee30d103b8f15916800099413.html> (06-04-20)
- Malmö 2006a "Vilket näringsliv finns i Malmö om 10 år?" Frukostmöte 25/1
- Malmö 2006b "Att exportera är inte svårt utan lönsamt." Frukostmöte 29/3
- Modin, Stig, 2002. *Moderna kommuner*. Malmö: Liber ekonomi
- PLAN, 1987. Ledare i *Plan Tidskrift för samhällsplanering*. Vol 40 Nr 1.
- Ristilammi, Per-Markku, 1994. *Rosengård och den svarta poesin: En studie av modern annorlundahet*. Stehag:Symposium
- Rothenberg, T. 1995. "And she told two friends: lesbians creating urban social space" i Bell, D & Valentine, G (Red.) *Mapping Desire*. London & New York: Routledge
- Rådberg, Johan 1997. *Drömmen om Atlantångaren: utopier & myter i 1900-talets stadsbyggande*. Stockholm:Atlantis
- Smith, Neil, 2002. "New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy" i *Antipode*, Vol 34, Nr 3. S. 428-450
- Swyngedouw, Erik, Moulaert, Frank & Rodriguez, Arantxa, 2002. "Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy" i *Antipode*, Vol 34, Nr 3. S. 543-577

Watson, S, 1991. "Gilding the smokestacks: the new symbolic representations of deindustrialised regions" I Environment and Planning D: Society and Space. Vol 9. Nr 1. 59-71

7.1 Muntliga referenser

Öhreberg, Sofia, 051121. Muntlig referens.